

İKİ ŞAİR BİR ŞİİR-II TWO POETS ONE POEM -II

HASAN KAPLAN

Dr. Öğr. Üyesi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
*Assist. Prof. Dr. Hatay Mustafa Kemal University, Faculty of Art and Sciences,
Department of Turkish Language and Literature*

h1982kaplan@hotmail.com

 <https://orcid.org/0000-0003-1290-7219>

Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi-Journal of Turkish Researches Institute
TAED-63, Eylül-September 2018 Erzurum
ISSN-1300-9052

Makale Türü-*Article Types* : Araştırma Makalesi-Research Article

Çeliş Tarihi-*Received Date* : 27.06.2018

Kabul Tarihi-*Accepted Date* : 31.07.2018

Sayfa-*Pages* : 19-33

 <http://dx.doi.org/10.14222/Turkiyat3959>

www.turkiyatjournal.com

<http://dergipark.gov.tr/ataunitaed>

This article was checked by

 iThenticate®

İKİ ŞAİR BİR ŞİİR -II*
TWO POETS ONE POEM -II

HASAN KAPLAN

Öz

Klasik Türk edebiyatında şairlerin divanlarında, divanların çeşitli nüshalarında ve mecmualarda aynen veya küçük farklılıklarla iki şaire birden ait görülen şiirlerin varlığı öteden beri bilinmektedir. Divanlarda bazı farklılıklarla yer alan şiirlerin bir kısmını nazire geleneği bağlamında değerlendirmek mümkündür. Bunların bir kısmı ise nazireyi aşan, intihale yaklaşan uygulamaların ürünüdür. Farklı şairlerin divanlarında aynı şiirin yer alması bazen de insan kaynaklı olup müstensihden, mecmua derleyicisinden veya araştırmacıdan kaynaklanmaktadır. Nev'î (ö. 1599) ve Nef'î'nin (ö. 1635) divanlarında aynen yer alan bir gazel mevcuttur. Bu çalışmada iki şairin divanında yer alan bu şiirin kime ait olabileceği, şiirin her iki şairin birden divanına nasıl girdiği sorgulanmıştır. Çeşitli başlıklar altında (maddi deliller, muhteva ve üsluba dayalı deliller) değerlendirilen gazelin gerçek sahibi belirlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Nev'î, Nef'î, divan nüshaları, müstensih hataları, nazire, intihal.

Abstract

It is known for a long time that the existence of poems with same or small differences which belong to two poets in divans, various copies of divans and journals of classical Turkish literature. It is possible to evaluate some of the poems with some differences in divan in the context of nazire tradition. Some of these are the products of practices that go beyond the nazire and approach to plagiarism. Sometimes the same poem takes place in the divans of different poets because of human. It is originating from copyist, journal compiler or researcher. There is an ode which takes part in exactly in divans of Nev'î (dd.1599) and Nef'î (dd.1635). In this study, it was questioned who might belong to this poem and how the poem of both poets suddenly got inside the divan. It has been tried to determine the true owner of the ode evaluated under various headings (material evidence, content and style based evidence).

Key Words: Nev'î, Nef'î, copies of divan, faults of copyist, nazire, plagiarism.

Giriş

Klasik Türk edebiyatında farklı şairlerin yayımlanmış divanlarında, şairlerin divanlarının çeşitli nüshalarında veya mecmualarda aynen veya nüsha farkı diyebileceğimiz türden küçük farklılıklarla yer alan şiirlere rastlanmaktadır. Bu şiirleri benzerliğin oranına göre tevarüd, adaptasyon, nazire veya intihal bağlamında değerlendirmek mümkündür (Sertkaya 1999: 191-199). Bilindiği üzere divan edebiyatı bir nazire edebiyatı olup nazire yazma/deme bu edebiyatın başlangıcından 19. yüzyıla

* 18-20 Nisan 2018 tarihinde Adana'da düzenlenmiş olan Uluslararası Tarih ve Gelişim Sürecinde Avşar Türkmenleri Kongresinde sunulan bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş hâlidir.

Editör Notu: Bu makale yazar tarafından kaleme alınan "İki Şair Bir Şiir-I" isimli makalenin devamı niteliğindedir. Kaplan H. (2016). "İki Şair Bir Şiir-I". *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 56, 1031-1062.

kadar etkin bir şekilde devam etmiştir. Birbiriyle benzerlik gösteren şiirleri ilk bakışta nazire olarak değerlendirmek mümkündür. Zira nazire, bir şiiri model alarak onun benzerini yahut ondan daha güzelini yazma işidir¹. Nazire şiir, zemin veya model şiire çoğunlukla şekil ve muhteva yönünden benzemektedir. Nazirelerde model olarak alınan şiirdeki hayal ve kurgunun, dil ve ifadenin görülmesi normaldir. Ancak bu benzerlikten murat, o şiiri kelime ve ifadeleriyle kopyalayarak kendine mal etmek değildir. Nazire, geleneğin meşru gördüğü bir uygulamadır. Ancak bu meşruiyetin sınırları dışında kalıp nazireyi aşan, intihale yaklaşan uygulamalar da olmuştur. Meşru olmayan bu uygulama sirkat-i şi'r (ahz u serika) yani intihaldir. Farklı şairlerin divanlarında aynı şiirlerin yer almasının bir sebebi de budur². Belagatte farklı alt başlıklarda (nesh, mesh, igare, selh, ilmam, tazmin, tevarüd) incelenen ahz u serikaya dair, tezkirelerde çeşitli malumatlar yer almaktadır. Tezkire yazarları bilhassa bazı şairlerin (Zâtî, Âhî, Mesîhî, Revânî...) bu konuda birbirlerine yönelik suçlamalarına yer vermişlerdir.

Aynı şiirin birden çok şaire ait görünmesinde insan kaynaklı hatalar daha ön plandadır. Bu hatalar müstensihnten, mecmua derleyicisinden veya araştırmacıdan kaynaklanabilmektedir. İnsan kaynaklı hataların ilki dikkatsizliktir. Bazen aynı mahlası kullanan farklı şairlerin şiirleri karışabilmekte³ bazen beyitteki farklı bir kelime mahlas olarak algılanabilmekte⁴ bazen de şiirin gerçek şairinin ismi mahlas-hanede geçerken, söz

¹ Nazire hakkında ayrıntılı bilgi için şu kaynaklara bakılabilir: Dilçin, Cem. (1986). "Gazel", *Türk Dili Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*, 415-416-417/Temmuz-Ağustos-Eylül, 78-248; Kurnaz, Cemal. (2007). *Osmanlı Şair Okulu*. Ankara: Birleşik Yayınevi; Ambros, G. Edith. (1989). "Nazire, the will-o'-the-wisp of Otoman Divân poetry". *Wiener Zeitschrift für die Kunde Des Morgenlands*, 79, 57-83; Köksal, M. Fatih. (2006). *Sana Benzer Güzel Olmaz Divan Şiirinde Nazire*. Ankara: Akçağ Yayınları; Kaplan, Hasan. (2015). "Bâkî'yi Yenilemeye Çalışan Bir Şair Ümidi ve Bâkî'ye Nazireleri". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8/38, 221-263; Yavuz, Kemal. (2013). "Türk Şiirinde Nazire". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi Prof. Dr. Âmil Çelebioğlu Hatıra Sayısı*, 10, 359-424; Kalpaklı, Mehmet. (2006). "Osmanlı şiir akademisi: Nazire". *Türk Edebiyat Tarihi*. (Ed. Talat Sait Halman vd.) İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

² Divan edebiyatında intihale dair geniş bir değerlendirme için bk. Kaplan, Hasan. (2017). "Divan Edebiyatında İntihal: Alıntı mı Çalıntı mı?". *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 40, 39-98.

³ Şenödeyici (2012: 1925-1939), bazı mecmualarda Nâ'îli-i Kadîm'e ait görülen şiirlerin başka bir Nâ'îli'ye ait olabileceğini belirtmektedir. Seyyid Nesîmî ile Kul Nesîmî'nin, Yunus Emre ile Aşık Yunus'un şiirlerinin bir kısmının birbirine karıştığı bilinmektedir. Köksal (2014: 161-192), hususi kütüphanesinde yer alan Yunus Emre Divanı'nın bir nüshası üzerine yaptığı çalışmada mecmuada yer alan 174 şiirden 17'sinin neşredilen Yunus Emre divanlarının hiçbirinde yer almadığını tespit etmiştir. Köksal, bu şiirlerin Yunus Emre'ye ait olup olmadığını aitse hangi Yunus'a ait olabileceğini şiirlerin şekil özelliklerinden, Yunus'un sıklıkla kullandığı bazı kavramlar ve kelimelerden, kelime gruplarını başka şiirlerinde işleyişinden, edebî sanatları yapış özelliklerinden, şiirlerin anlam ve edasından hareketle sorgulamıştır.

⁴ İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Atatürk Kitaplığı K. 779 numarada kayıtlı Bâkî Divanı nüshasında 59b'de yer alan,

"Bu tâk [u] tumturâkı zann itme kala bâkî

Dünyâ evi Firâkî bir köhne hâna benzer"

maktalı gazelde farklı bir kelime mahlas zannedilmiştir. Divan nüshasında Bâkî adına kayıtlı olan şiir, Firâkî mahlaslı bir şaire ait olmalıdır. Şiir, müstensihin "bâkî" kelimesini mahlas zanmetmesinden kaynaklanan hatalı bir kayıttır. Şiirin makta beytini nesre çevirip anlamı doğrultusunda düşündüğümüzde bu durum daha belirgin olmaktadır: Kendisine seslenen Firâkî, dünya evinin debdebe ve gösterişinin baki kalacağından zanmetmemesi gerektiğini zira dünya evinin eski bir hana benzediğini söylemektedir.

Millî Kütüphane Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu'nda yer alan 06 Hk 110 numaralı şiir mecmuasında Bâkî'nin 70 gazeli yer almaktadır. Bu gazellerden birisi (164a) Bâkî'nin basılı divanlarında

konusu beyitteki farklı bir kelime mahlas zannedilebilmektedir⁵. İnsan kaynaklı hataların bazılarında merkezde araştırmacı yer almaktadır. Araştırmacının bilgi eksikliği, şairin dil ve üslubuna vakıf ol(a)maması, şiirleri tenkitten geçirmeden o mahlasta gördüğü her şiiri divana alması, mahlas ortaklığını fark edememesi, divanın tüm nüshalarını gör(e)memesi⁶ ve mecmualara fazlaca itimat etmesi hatalara sebep olabilmektedir (Kaplan 2018: 250). Burada zikredilen hatalardan dolayı şairlerin şiirleri bazen doğru belirlenememekte, birbirine karışabilmektedir. Kaplan (2016: 1031-1062), hem Âşık Çelebi hem de Bâkî'nin basılı divanlarında aynen yer alan bir şiirin kime ait olabileceği üzerine bir inceleme yapmıştır. Nef'î ve Cevrî'nin divanlarında aynen yer alan bir kaside üzerine de Köksal (1997: 191-202) bir araştırma yapmıştır. Aksoyak (2005: 69-82), 1636/37 istinsah tarihli Bâkî Divanı'nın bir nüshasında yer alan Küçük (1994) baskısındaki 16 numaralı gazelin aslında Gelibolulu 'Âlî'ye ait olduğunu, Gelibolulu 'Âlî ve Bâkî münasebetine dayanarak ortaya koymuştur. Aksoyak (2005: 137-147) başka bir çalışmasında da Gelibolulu 'Âlî ve Bağdatlı Rûhî münasebetine değinmiş, her iki şairin divanında yer alan bir manzumenin 'Âlî'ye ait olması gerektiğini belirtmiştir. Macit (2017: 265-278), Hatayî (Şah İsmail) Divanı'nda görülen bazı şiirlerin Osmanlı şairlerinden Karamanlı Nizamî, Şeyhî ve Ahmet Paşa'nın şiirleriyle büyük benzerlikler taşıdığını tespit etmiş, çalışmasında bu benzerlik/aynılık ve Osmanlı-Safevi edebî ilişkisi üzerinde durmuştur. Açıkgöz (2017: 1-8), Hayâlî Bey'in yayımlanmış divanında yer alan 95. gazelin, 16. yüzyıl şairlerinden Rahîkî'nin en meşhur şiirlerinden biri olarak mecmua ve tezkirelerde kayıtlı bir gazelle büyük benzerlikler taşıdığını fark etmiştir. Araştırmacı müstensih hatasından kaynaklı olarak Hayâlî Bey Divanı'nın bir nüshasına giren bu gazelin Rahîkî'ye ait olma ihtimalinin daha fazla olduğunu belirtmiştir. Açıkgöz (2017: 1-8) aynı çalışmasında Hayâlî Bey'in 96. gazelinin de çok küçük farklılıklarla Figânî'nin yayımlanmış divanındaki XCII. gazelle aynı olduğunu tespit etmiş, divan nüshalarından hareketle gazelin Figânî'ye ait olabileceğini belirtmiştir. Bu çalışmalardan anlaşılacağı üzere farklı şairlerin divanlarında bazen aynı şiir yer alabilmekte, divanlarda yer alan her şiir o şaire ait olmayabilmektedir.

mevcut değildir. Söz konusu gazel Mesihî Divanı'nda (Mengi 2014: 294-295) gazeller bölümünde yer alan 283 numaralı şiirle aynıdır. Mecmuada beş beyit olan bu gazel, Mesihî Divanı'nda yedi beyittir. Muhtemelen müstensih veya derleyici gazelin beşinci beytinde Arapça ifadenin içinde yer alan "bâkî" kelimesini mahlas zannetmiştir. Mecmuada yer alan şiirin matla ve makta beyti şudur:

Güci çoğ eyler kaşun kemânı
Çekdi niçe kez miskînün anı

Hattun geleden mahv oldı zülfün
El-hattu bâkî ve 'l- 'ömrü fânî

⁵ Kaplan (2016: 1031-1062) hem Bâkî'nin hem de Âşık Çelebi'nin basılı divanlarında yer alan, "Şi'r ü inşâdan murâdı 'Âşık-ı bî-çârenün 'Arz-ı ihlâs eylemekdür yâre bâkî ve 'd-du'â"

maktalı gazel üzerine yaptığı incelemede müşterek bir gazel olmayan şiirin Âşık Çelebi'ye ait olması gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Burada ilk mısradaki Âşık Çelebi'nin, ikinci mısradaki Bâkî'nin mahlası kelime olarak yer almaktadır.

⁶ Bilhassa şairlerin divanlarının tüm nüshaları görülemediği için o şairin şiir külliyyatı ve divanının farklı nüshalarında yer alan mükerrer şiirlerinin kadrosu tam olarak belirlenememektedir.

Nev'î (ö. 1509) ve Nef'î'nin (ö. 1635) basılı divanlarında da nüsha farkı diyebileceğimiz türden oldukça küçük farklılıklar taşıyan bir şiir yer almaktadır. Bu çalışmada söz konusu şiirin hangi şaire ait olabileceği üzerinde durulacaktır.

Nev'î'nin asıl adı Yahyâ'dır. 1533-34 yılında Malkara'da doğan şair, ilk eğitimini tasavvuf konusunda bilgili bir kişi olan babası Pîr Ali'den almıştır. 1550 yılında İstanbul'a gitmiş "Ahaveyn" diye bilinen iki kardeşten Karamânî Ahmed Efendi'nin Davutpaşa Medresesi'nde ve Karamânî Mehmed Efendi'nin Sahn Medresesi'ndeki derslerine devam etmiştir. Bu dersleri sırasında Hoca Sadeddin, Bâkî, Remzî-zâde, Hüsrev-zâde, Üsküplü Vâlihî, Edirneli Mehmed Mecdî, Cevrî ve Camcı-zâde gibi geleceğin önemli şair ve simalarıyla arkadaşlık etme olanağını bulmuştur. Nev'î, hocası Mehmed Efendi'nin Edirne Bayezid Medresesine tayini üzerine 1563 yılında hocasıyla beraber Edirne'ye gitmiş, hocasının Süleymaniye Medresesine tayini üzerine aynı yıl İstanbul'a dönmüş ve mülazım olmuştur. 1566'da Gelibolu'daki Balaban Paşa ve Mesih Paşa medreselerine müderris olarak gönderilen Nev'î, 1572 yılında İstanbul'da Şahkulu, Murad Paşa, Cafer Ağa; bir yıl sonra da Mihrimah Sultan medreselerinde müderrislik yapmıştır. 1587 yılında tayin edildiği Çınaraltı Medresesi müderrisliği görevi 1590 yılına kadar devam etmiştir. Aynı yıl Bağdat Kadılığı görevine tayin edilen Nev'î bu göreve başlamadan, Sultan III. Murad tarafından Şehzade Mustafa'nın hocalığına tayin edilmiş, daha sonra Bayezid, Osman ve Abdullah adlı şehzadeler de Nev'î'nin derslerine katılmıştır. Bu dersler, şehzadelerin öldürüldüğü 1595 yılına kadar devam etmiştir. Görevden ayrıldıktan sonra Nev'î'ye almakta olduğu maaşa ek olarak, Kazasker emekli maaşı bağlanmış, ayrıca kayınpederi Nişancı Mehmed Bey'in 50 akçelik yevmiesi de verilmiştir. 24 Haziran 1599 tarihinde vefat eden Nev'î'nin cenazesi Şeyh Vefa Camii haziresine defnedilmiştir⁷.

Nev'î hayatını kaybettiğinde Nef'î 27 yaşındadır. Asıl adı Ömer olan Nef'î, Erzurum'un Hasankale ilçesinde doğmuştur. Doğum tarihi kesin olarak bilinmese de 1572 yılında doğduğu tahmin edilmektedir. Çocukluk ve gençlik yılları hakkında bilgi bulunmayan Nef'î'nin iyi bir medrese eğitimi gördüğü, Arapçayı özellikle Farsçayı, Fars edebiyatını iyi bildiği anlaşılmaktadır. Şiire genç yaşta başlamış olan Nef'î üzerinde, şair olan babasının ve o sırada Erzurum'da defterdar olarak görev yapan tarihçi Gelibolulu 'Âlî'nin önemli etkisi vardır. Nef'î'nin ne zaman ve hangi sebeple İstanbul'a geldiği kesin olarak bilinmese de Sultan I. Ahmed'in tahta geçişinden sonra İstanbul'a geldiği, ölümüne kadar yaklaşık otuz yıl burada kaldığı bilinmektedir. Sunduğu kasidelerle I. Ahmed'in takdirini kazanmış, padişahın maiyetinde kısa bir süre Edirne'de kalmıştır. I. Ahmed için kaleme aldığı kasidelerde her fırsatta minnet hislerini ifade etmiş, maden mukataacılığı ve maden kâtipliği görevlerinde bulunmuştur. I. Ahmed'e sekiz kaside sunmuş, padişahın kendisine gösterdiği yakın ilgi sayesinde tanınmıştır. Nef'î, dört padişahın saltanatına tanıklık etmiş olsa da özellikle I. Ahmed ve IV. Murad'ın ilgisine mazhar olmuş, IV. Murad devrinde şöhretinin zirvesine ulaşmıştır. Kendisi gibi sert mizaçlı sultanla iyi bir diyalog kurmuş, onun ilgi ve iltifatını kazanmış, sultana on iki

⁷ Bu kısım M. Nejat Sefercioğlu tarafından "Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü"ne yazılan Nev'î maddesinden kısaltılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bk.

<http://www.turkedebiyat isimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=3071> (Erişim tarihi: 28.02.2018).

kaside sunmuştur. Şairin en fazla ilgi ve iltifat gördüğü bu dönem, aynı zamanda azledilme ve sıkıntıları da sıkça yaşadığı bir dönem olmuştur. Hicivlerinden dolayı Gürcü Mehmed Paşa tarafından üç defa azledilmiştir. Edirne'ye sürgüne de gönderilen Nefî, Edirne'de Muradiye mütevelliliği görevinde iken yazdığı kaside ile padişaktan af dilemiştir. Affedilen şair yeniden İstanbul'a dönmüş ve cizye muhasebeciliği görevine atanmıştır. Şair İstanbul'a dönünce hiciv şiirlerine devam etmiştir. Gerekçesi tam olarak bilinmese de hiciv yüzünden öldürüldüğü kesin olan şair, Ocak 1635'te boğdurulmuş, cesedi denize atılmıştır⁸.

Nev'î ve Nefî arasındaki edebî ilişkiye ve alışverişe dair kaynaklarda herhangi bir malumat yer almamaktadır. Nev'î de Nefî de intihal yapmayacak kadar büyük bir şöhrete ve şairlik yeteneğine sahiptir. Bu iki şairin arasında nazire diyebileceğimiz türden bir edebî ilişki de görülmemektedir. Ancak Nefî'nin "Sihâm-ı Kazâ" adlı eserinde Nev'î'nin oğlu 'Atâyî'ye yönelik küfür dolu hicivleri vardır. Akkuş (1998) tarafından yayımlanan "Sihâm-ı Kazâ"da 'Atâyî'ye yazılmış üç kıt'a, bir kıt'a-i kebire mevcuttur⁹. Bunların birinde Nefî, 'Atâyî üzerinden babasını da hicvetmiştir. Nefî, bu hicvinde 'Atâyî'ye anlamsız, boş söz söylemesinin babasından miras kaldığını, zira babasının hayatının da bu tarz sözler söylemekle geçtiğini belirtir. Söz konusu kıt'ada Nefî, Nev'î'yi münasebetsiz söz söylemek ve iş yapmakla itham eder¹⁰. Bu kıt'a Nefî'nin Nev'î'ye bakışımı da yansıtmaktadır. Nefî'nin, şairliğini "yâve, herze" kelimeleriyle nitelendirdiği bir şaire nazire yazması beklenmemektedir.

Nev'î ve Nefî divanları Latin alfabesiyle yayımlanmıştır. Tulum ve Tanyeri (1977) tarafından yayımlanan Nev'î Divanı'nda gazeller bölümünde yer alan 482. şiirle, Akkuş (1993) tarafından yayımlanan Nefî Divanı'nın gazeller bölümünde yer alan 134/2 numaralı şiir -mahlaslar hariç- aynıdır. Her iki şairin divanında yer alan gazel şudur:

Nev'î¹¹

Dün gice şöhetümüz yâr ile rindâne idi
Sâgar idi ben idüm şem' idi pervâne idi

Gözi bādâmını nuql itmiş idük bezmümüze
Dirhem-i eşk-i revân anda harîfâne idi

⁸ Bu kısım Bahir Selçuk tarafından "Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü"ne yazılan Nefî maddesinden kısaltılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bk.

<http://www.turkedebiyatiiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=911> (Erişim tarihi: 28.02.2018).

⁹ Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Kütüphanesinde yer alan YZ0273 numaralı Nefî Divanı'nın bir nüshasında Nefî'nin Nev'î-zâde 'Atâyî'yi hicvettiği sekiz kıt'ası, bir kıt'a-i kebiresi vardır. Tüm bu şiirler bünyelerinde ağır bir hiciv ve sövgü barındırmaktadır. Bu şiirlerden beşi, Akkuş (1998) tarafından yayımlanan "Sihâm-ı Kazâ"da yer almamaktadır.

¹⁰ Nev'î-zâde sana mirâs-ı pederdür yâve
'Ömri zîrâ pederün yâve dimekle geçmiş

Var kıyâs it ne kadar herze yemiş kim merhûm
Yirine sencileyin bir kabâ p.ştı s.çmiş

(Akkuş 1998: 230)

¹¹ 2a Gözi: Çeşmi, idük: idi

4b peymâne vü meyhâne: hum-hâne vü peymâne

Raĥne-i dâġlarum itmiş idüm âyîne
Ser-i ġisû-yı perîşâna elüm şâne idi

O gice sâķî ile sâġara ĥâcet yoġ idi
Dil ü didem baña peymâne vü meyhâne idi

Her gedâ-meşreb olan ol deme irmez Nev'î
O da bir luşf-ı Ĥudâ baĥřıř-i şâhâne idi
(Tulum-Tanyeri 1977: 514-515)

Nef'î
Dün gice meclisimüz yâr ile rindâne idi
Ben idüm sâġar idi şem' idi pervâne idi

Dün gice sâķî ile sâġara ĥâcet yoġ idi
Dil ü didem baña peymâne vü meyhâne idi

Bâdem-i çeşmini nuķl itmiş idük bezmümüze
Dirhem-i eşk-i revân anda ĥarîfâne idi

Raĥne-i dâġlarım itmiş idüm âyîne
Ser-i ġisû-yı perîşâna elüm şâne idi

Her gedâ-meşreb olan ol deme irmez Nef'î
O da bir luşf-ı Ĥudâ baĥřıř-i şâhâne idi
(Akkuş 1993: 346; Akkuş 2018: 294)

Her iki şairin divanında küçük farklılıklarla yer alan bu şiirin kime ait olduġunun anlaşılabilmesi için evvela şairlerin divanlarının nüshalarına ve mecmualara müracaat edilecektir. Daha sonra şairlerin söz konusu şiirlerinde görülen muhtevanın, dil ve ifadenin, bazı hususî söyleyiş özelliklerinin şairlerin diġer şiirleriyle olan münasebeti incelenecektir. Çalışmanın sonunda şiirin hangi şaire ait olduġu belirlenmeye çalışılacaktır.

1. Maddi Deliller

Maddi delillerde evvela o şiirin dış yapısı ve divan nüshaları incelenmelidir. İnceleyeceġimiz gazelin dış yapısı yani şekil hususiyetleri şöyledir: Gazel beş beyitten oluşmaktadır. Gazelde “-âne” kafiye iken “idi” rediftir. Gazel, remel bahrinin “feilâtün feilâtün feilâtün” kalıbıyla yazılmıştır. Gazelde her iki şair de mahlasını son beyitte, ilk mısraın sonunda kullanmıştır. Maddi delillerin şairlerin genellikle çokça tercih ettikleri unsurlardan oluşması -gazelin beş beyit olması, yazıldıġı kalıbın sıkça

tercih edilmesi, redif ve kafiye'nin özelliği- şiirin sahibinin kim olduğu noktasında şekil hususiyetlerinin bize tam yardımcı olmayacağını göstermektedir¹². Şayet redif ve(ya) kafiye bir hususiyet arz etseydi, çok nadir kullanılan bir aruz kalıbı tercih edilseydi, mahlasın kullanımı bir farklılık gösterseydi, birim sayısı genelin dışında olsaydı bu deliller şairin biri için bir karakter arz edebilirdi. Burada bize asıl yardımcı olacak unsur şairlerin divan nüshalarıdır.

Nefî Divanı ilk olarak h. 1252 yılında Kahire Bulak Matbaasında basılmıştır. Bu baskıda söz konusu gazel yoktur. Divan ikinci olarak h. 1269 senesinde Cerîde-i Havâdis Matbaasında basılmıştır. Bu baskıda da söz konusu gazel yoktur. Nefî Divanı, Akkuş (1991) tarafından doktora tezi olarak çalışılmıştır¹³. Akkuş, tezinde bir kısmı Nefî hayatta iken yazılmış toplam 67 nüshadan bahsetmektedir. Bu 67 nüshadan 8'i nüsha kolbaşı olarak seçilmiş ve tenkitli metin bu nüshalara göre oluşturulmuştur. Bu kadar çok nüsha dikkate alınarak hazırlanmış olan divanda incelediğimiz bu gazel yer almamaktadır. Gazel, daha sonra bastırılmış olan Nefî Divanı'na ise dâhil edilmiştir. Ancak bu baskıda nüshalar verilmediği için gazelin hangi nüshadan yahut mecmuadan alındığı belli değildir. Akkuş (2018), Nefî Divanı'nı daha sonra e-kitap olarak yayımlamıştır. Akkuş, bu çalışmasına daha önceki yayınlara ek olarak yeni şiirler eklediğini söylemekte, tez çalışmasına almadığı değişik nüshalardaki şiirleri de dâhil ettiğini belirtmektedir. Ancak bu çalışmada da şiirlerin hangi nüshalardan alındığı belirtilmemiştir. Biz, bu nüshalara ek olarak Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda yer alan 13 nüshayı¹⁴ ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphanesi, Atatürk Kitaplığında yer alan 3 nüshayı¹⁵ daha inceledik. Bu gazelin gerek Akkuş'un (1991) incelediği ve Nefî hayatta iken yazılan 1622-23 istinsah tarihli, Nefî'nin evinde yazıldığı beyan edilen Atıf Efendi Kütüphanesi 2113/2 numaralı nüshada olmaması gerekse hem Akkuş'un hem de bizim incelediğimiz 1635 istinsah tarihli, Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda yer alan 06 Mil Yz A 1570 numaralı nüshada olmaması önemli bir delildir. Gazel, Nefî Divanı üzerine yapılan farklı seçkilerde de yer almamaktadır. Bunlardan ilki olan Ebüzziya Tefvîk'in (1305) seçkinde söz konusu gazel yoktur. Nefî'nin hayatı, sanatı ve şiirleri üzerine geniş bir inceleme ihtiva eden Karahan (1954) seçkinde de söz konusu gazel yoktur. İpekten (2010) tarafından şairin

¹² Zira her iki şairin basılı divanlarına baktığımızda şekil özelliklerinin belirgin bir karakter arz etmediğini görmekteyiz. Nefî'nin gazellerinin % 65'i beş beyittir. Şair, gazellerinde % 23 oranında "feilâtün feilâtün feilâtün feilün" kalıbına yer vermiştir. Şair, "-âne" kafiyesiyle 6 gazel yazarken, kelime şeklinde redife 39 gazelde yer vermiştir. Şair, gazellerinin % 17'sinde mahlasını son beyitte, ilk mısraın sonunda kullanmıştır. Nevî'nin gazellerinin % 84'ü beş beyittir. Şair, gazellerinde % 15 oranında "feilâtün feilâtün feilâtün feilün" kalıbına yer vermiştir. Şair, gazellerinin % 19'unda mahlasını son beyitte, ilk mısraın sonunda kullanmıştır. Buradan anlaşılacağı üzere şekle dair deliller şiirin sahibine işaret etme noktasında bu şiir için tam belirleyici değildir.

¹³ Nefî'nin (Türkçe) Divan'ı, Akkuş'tan (1991) önce 1980'de F. Tulga Ocak tarafından doçentlik tezi olarak hazırlanmıştır. Ancak basılmamış olan bu çalışmaya maalesef ulaşılammıştır.

¹⁴ Bu nüshalar şunlardır: 06 Mil Yz A 3751, 06 Mil Yz A 8089, 06 Mil Yz A 9030, 06 Mil Yz A 1632/1, 06 Mil Yz A 4689/4, 06 Mil Yz A 4006, 06 Mil Yz A 1570, 06 Mil Yz A 5372/1-2, 06 Mil Yz A 2239/1, 06 Mil Yz A 1052, 06 Mil Yz A 8248, 06 Mil Yz A 9841.

¹⁵ Atatürk Kitaplığı K. 284, K. 859, K. 1603.

hayatının ve edebî kişiliğinin incelendiği ve bazı şiirlerinin şerh edildiği seçkide de söz konusu gazel mevcut değildir.

Nev'î Divanı, Tulum ve Tanyeri (1977) tarafından 9 nüsha esas alınarak hazırlanmıştır. Tulum-Tanyeri (1977: XIII) bu 9 nüshaya ek olarak Nev'î Divanı için İstanbul kütüphanelerinde yer alan tüm şiir ve nazire mecmualarını taradıklarını beyan etmektedir. İncelediğimiz gazel Nev'î Divanı'nın 8 nüshasında vardır. Bu nüshalardan 3'ü mecmua, 1'i defter mahiyetindedir. Nüshalardan 2'sinin istinsah tarihi 18. yüzyıl, 1'inin 17. yüzyıl, 1'inin 16. yüzyıl, 1'inin ise 1604'tür. Bu tarihlere göre 16. yüzyıldaki nüshada şiirin olması önemli bir delildir. Zira Nev'î'nin vefat tarihi 1599'dur. Nev'î'nin vefatından hemen sonra yazılan nüshada da gazel yer almaktadır. Divan nüshaları Nev'î adına belirgin bir karakter arz etmektedir. Divan nüshalarından hareketle şiir Nev'î'ye daha yakın durmaktadır. Bunu destekleyen başka bir delil de iki mecmuada daha şiirin Nev'î adına kayıtlı olmasıdır. Yilter (2006) tarafından incelenen Süleymaniye Kütüphanesinde Halet Efendi Mülhakı 245 numaraya kayıtlı "Mecmâu'a-i Kasaid ve Gazelliyât" adlı mecmuanın 7b sayfasında gazel Nev'î adına kayıtlıdır. Mecmuada Sultan III. Murad'ın oğlu şehzade Mehmed'in sünnet düğünü için Nev'î'nin yazdığı kasideden sonra söz konusu gazel yer almaktadır. Gazelin mahlas beytinde Nev'î'nin adı geçmektedir. Bu mecmuada Nef'î'nin de gazelleri vardır.

Gazel-i Nev'î

Dün gice meclisümüz yâr ile rindâne idi
Sâgar idi ben idüm şem' ile pervâne idi

Çeşm-i bâdâmını nuql itmiş idi ben mezeye¹⁶
Dir[h]jem-i eşk-i revân anda harîfâne idi

Dün gice sâkî ile sâgara hâcet yog idi
Dil ü dîdem baña peymâne vü meyhâne idi

Rahne-i dâğlarum itmiş idüm âyîne
Ser-i gîsû-yı perîşâne elüm şâne idi

Her gedâ-meşreb olan ol deme irmez Nev'î
O da bir lutf-ı Hudâ bahşîş-i şâhâne idi

Fransa Millî Kütüphanesinde Bibliotheca Regia Turc 296 numarada Bâkî Divanı adıyla kayıtlı olan ancak bir şiir mecmuası özelliği gösteren yazma eserin 79b sayfasında da bu gazel Nev'î adına kayıtlıdır. Basılı Nev'î Divanı'ndaki gazelle (nüsha farkları dikkate alındığında) bu gazel hem beyitlerin sırası hem de kelimeler bakımından tamamen aynıdır.

¹⁶ Burada bir yanlış okuma olabilir. "Ben mezeye" şeklinde okunan kısım "bezmümüze" olmalıdır.

Gazel-i Nev'î
 Dün gece meclisimiz yâr ile rindâne idi
 Sâgar idi ben idüm şem' idi pervâne idi

Çeşm-i bâdâmını nuql itmiş idi bezmümüzüze
 Dirhem-i eşk-i revân anda harîfâne idi

Raḥne-i dâğlarum itmiş idüm âyîne
 Ser-i gîsû-yı perîşâne elüm şâne idi

O gece sâkî ile sâgara hâcet yoğ idi
 Dil ü dîdem baña peymâne vü meyḥâne idi

Her gedâ-meşreb olan ol deme irmez Nev'î
 O da bir luḫf-ı Ḥudâ bahşîş-i şâhâne idi

Gazelin gerek divan nüshalarında gerekse söz konusu mecmualarda Nev'î adına kayıtlı olması akla bir müstensih hatasını getirmektedir. Zira her iki ismin yazımı birbirine benzemektedir. Nev'î (نوعي) ve Nef'î (نفعي) yazımındaki bu benzerlik, bir dikkatsizlik sonucu yanlış bir kaydın ortaya çıktığını düşündürmektedir¹⁷. Nüshalar dışında şiirde yer alan bazı kelime ve kelime gruplarının şairlerin diğer şiirleri ile bir münasebetinin olup olmadığı da önemlidir. Bunun için şiir bu doğrultuda bir incelemeye tabi tutulacaktır.

2. Muhtevaya ve Üsluba Dair Deliller

Rindâne bir gazel olan şiirde bir kompozisyonun varlığı dikkati çekmektedir. Bu kompozisyonda ilk unsur sevgili ile bir gece önce oluşturulan rinde yakışır bir meclistir. Bu mecliste kadeh, şair, mum ve pervane vardır. Mecliste mezeyi sevgilinin badem gözleri oluşturmaktadır. Âşık kendi payına düşen masrafı akan gözyaşlarının dirhemiyle ödeyecektir. Âşığın yaralarının yarıkları âdeta bir ayna gibidir. Âşığın elleri de sevgilinin dağınık saçlarına bir taraktır. Şair, o gece kadeh ve sakiye ihtiyaç duymamıştır. Zira şairin gönlü ve gözü kendisi için kadeh ve meyhanedir. Her dilenci yaratılışlı kimse o deme (o şaraba) ulaşamaz. Zira bu, Allah'ın bir ihsanı, şahlara layık bir bahşîştir.

¹⁷ Burada kâtiplerin, hattatların ve müstensihlerin sıkça bu türden hatalar yaptıkları akla gelmelidir. Bu sebeple olsa gerek divan şairlerinin gerek divanlarında gerekse mesnevilerinde bu kimselere yönelik yakınmaları bir hayli fazladır. Fuzûlî bir gazelinde kâtiplerden şöyle yakınmıştır:

Kalem olsun eli ol kâtib-i bed-tahrîrin
 Ki fesâd-ı rakamı sûrumuza şûr eyler

Gâh bir harf sukûtiyla kılır nâdiri nâr
 Gâh bir nokta kusûriyla gözü kûr eyler
 (Gölpınarlı 2005: 6)

Bu yakınmalara mesnevilerin hatime bölümünde de sıkça rastlanmaktadır. Hamse sahibi şairlerden Taşlıcalı Yahyâ, hamsesini oluşturan her mesnevîde cahil hattatlardan şikâyet etmiştir (Levent 2015: 261-262).

2.1. Birinci Beyit

Dün gice sohbetümüz/meclisimiz yâr ile rindâne idi
Sâgar idi ben idüm şem‘ idi pervâne idi

Yek-ahenk bir görünüm arz eden gazelde ilk dikkati çeken vurgu “dün gice”dir. Bu zaman ifadesinin kullanımı Nev’î’de belirgindir. Nev’î Divanı’nda “dün gice” ifadesinin redif olarak kullanıldığı bir gazel de vardır. Bu gazel dışında şair bu zaman zarfını üç defa daha (TB II-1/17, G. 143/3, G. 414/2) kullanmıştır. Söz konusu gazelde kendisiyle birlikte kadeh, mum ve pervaneyi zikreden ve mecliste bunlarla bulunan şair, “olmuş idi dün gice” redifli gazelinde ise bahtı ve devleti kendisiyle birlikte zikretmiş, kendisine dost seçmiştir:

Baht u devlet mûnis ü yâr olmuş idi dün gice
Dîde-i ikbâl bîdâr olmuş idi dün gice
Nev’î G. 405/1

İlk beyitte şair içki meclisinde kendisine eşlik eden unsurları sıralamıştır. Bunlar; kadeh, mum ve pervanedir. Şair, başka bir beytinde de rindâne bir edayla kendisi, mey-hâre ve habâbı zikretmiştir.

Zîr-i dâmânında pinhân eyleyüp rindâne mey
Kan gözinde Nev’îyâ mey-hâre bir ben bir habâb
Nev’î G. 15/5

İlk beyitte sentaksa dayalı ritmik bir düzenin varlığı dikkati çekmektedir. Şair, ikinci mısraı dört küçük cümleden kurmuş, art arda sıraladığı kısa cümleleri “idi” fiiliyle noktalamıştır. Şairin kurduğu bu düzen “dün gice” vurgusunun belirgin olduğu bir beyitte de vardır. Nev’î, terkib-i atfilerle birbirine bağladığı ifadeleri “idi” fiilinde noktalamıştır.

Hâne bî-agyâr u gül bî-hâr u tâli‘ yâr idi
Sîne bî-teşvîş ü âzâr olmuş idi dün gice
Nev’î G. 405/2

İlk beyitte anlatılan meclis, bir rinde yakışır şekilde kurulmuştur. Meclisin rinde yakışır olmasını sağlayan şey kadeh, sevgilinin varlığı ve sohbetidir. Nev’î başka bir beytinde de meclisini rinde yakışır hâle getirenin sevgilinin lal renkli dudağına duyduğu arzu olduğunu söylemiştir:

Şevk-i la‘lünle nigârâ meclisüm rindânedür
Hâb-gâhum künc-i ‘uzlet meskenüm meyhânedür
Nev’î G. 163/1

2.2. İkinci Beyit

Gözi/Çeşm-i bâdâmını nukl itmiş idük bezmümûze
Dirhem-i eşk-i revân anda harîfâne idi

İkinci beyitte ilk dikkati çeken unsur göz ve badem arasında kurulan teşbihtir. Bu beyitte meclise dâhil olan başka bir unsur zikredilmektedir: Meze. Şair, içki meclisine meze olarak sevgilinin badem gözlerini ön plana çıkarmıştır. Nef'î'nin şiirlerinde badem üç defa geçmektedir. Ancak bunların hiçbirinde badem-göz münasebeti görülmemektedir. Nev'î Divanı'nda badem kelimesi dokuz defa geçmektedir. Nev'î, bunların dördünde bademle göz arasında münasebet kurmuştur. Şair, bunların üçünde her iki kelimeyi birlikte kullanarak (çeşmi bâdâm, göz(ler)i bâdâm) söz konusu şiirdeki aynı uygulamayı tekrarlamıştır.

Gazabdan yaş döker bir çeşmi bâdâmun misâlidür
Sabâdan nahl-i bâdâmun ki ezhârı olur rîzân
Nev'î G. 342/3

Ol gözi bâdâmı Nev'î bâdemî kemhâ ile
Hep görenler didiler vallahi gâyet yaraşur
Nev'î G. 105/5

Mestâne gıce ağladı bir gözleri bâdâm
Nev'î gül-i terden ne 'aceb badem açıldı
Nev'î G. 467/5

Beyitte zikredilen unsurlardan bir diğeri de nukl yani mezedir. Nukl, kelime olarak Nef'î Divanı'nda ilgili örnek dışında hiç geçmemektedir. Nev'î Divanı'nda ise ilgili örnek dışında beş defa geçmektedir. Bunların birinde söz konusu beyitte olduğu gibi sevgilinin bir güzellik unsuru meze olarak zikredilmiştir. Söz konusu beyitteki meze, sevgilinin badem gözleridir. Nev'î'nin başka bir beytinde ise meze, sevgilinin lal renkli dudaktır. Şair, bu dudak gibi bir fıstığın bulunmayacağını söylemektedir.

Nukl-i leb-i la'lûñ gibi bir piste bulunmaz
Ebrûña bedel gurre-i peyveste bulunmaz
Nev'î G. 176/1

İkinci mısradaki yer alan tamlama “dirhem-i eşk-i revân” Nef'î Divanı'nda ilgili örnek dışında hiç geçmemektedir. Bu tamlamanın bir parçası olan “eşk-i revân” ise bir kez geçmektedir. Nev'î Divanı'nda “eşk-i revân” tamlaması beş defa geçmektedir. Bunun yanı sıra Nef'î'de olmayan “dirhem-i eşk” tamlaması Nev'î'de iki defa yer almaktadır. Söz konusu beyitte şair, akan gözyaşlarını gümüş sikkeye benzetmiştir. Bu benzetme Nev'î'nin aşağıdaki iki beytinde daha vardır:

Mansıb-ı 'ışkun gelür bâd-ı hevâsı muttasıl
Âh besdür dirhem-i eşk-i dem-â-dem gelmesün
Nev'î G. 367/4

Dirhem-i eşküm yanunda bir pula geçmez velî
Niçe demdür dil saña âşüfte vü rüsvâ geçer
Nev'î 143/4

2.3. Üçüncü Beyit

Rahne-i dâglarum itmiş idüm âyîne
Ser-i gîsû-yı perîşâna elüm şâne idi

Üçüncü beyitte dikkati çeken ilk kullanım yaraların yarıklarının ayna ile münasebet içinde kullanılmasıdır. Nef'î'de de Nev'î'de de ilgili beyit dışında bu kullanımın başka bir örneği yoktur. Bu beyitte ikinci unsur âşığın elinin sevgilinin saçına tarak olmasıdır. Şair, gelenekteki el-tarak arasındaki benzetme ilişkisinden faydalanmıştır. Nev'î bu ilişkiyi doğrudan olmasa da dolaylı olarak üç farklı yerde daha kurmuştur. Şair bir beytinde güzel yüzlülerin tarağa baş üstünde yer vermelerinin sebebi olarak tarağın el açıklığını görür (G. 241/5). Şair başka bir beytinde de el-tarak münasebetini dolaylı yoldan kurmuştur. Şair, tarağın ömrünün bela çekerek geçmesini zülfün onların eline girmesine bağlar (G. 242/5). Nef'î Divanı'nda "şâne" redifli yedi beyitlik bir gazel (G. 116) vardır. Ancak bu gazelin hiçbir beytinde el-tarak münasebeti kurulmamıştır. Beyitte yer alan "ser-i gîsû" tamlaması Nev'î'de bir kez geçmiştir, Nef'î de ise örneği yoktur.

Beyitte "perîşâna" ile "şâne" arasında cinas yapılmıştır. Nef'î Divanı'nda "şâne" kelimesi söz konusu beyit dışında 15 defa geçmiştir. Bunların hiçbirinde ilgili beyitteki gibi bir cinasa yer verilmemiştir. Nev'î Divanı'nda ise G. 415/2'de perîşâna-şâne" arasında cinas yapılmıştır.

2.4. Dördüncü Beyit

O gice sâkî ile sâgara hâcet yog idi
Dil ü dîdem baña peymâne vü meyhâne idi

Bu beyitte karakteristik diyebileceğimiz kullanım gönül ve gözün, kadeh ve meyhane ile münasebet içinde kullanılmış olmasıdır. Nev'î'de söz konusu beyit dışında aynı münasebet farklı bir beyitte daha vardır. Nev'î bu beytinde gözünün kadehinin, saf şarap ile dolu olduğunu söyleyerek göz-kadeh münasebetini kurmuştur:

Hamdüli'llah gam degül zâhid tehi-dest oldugum
Toludur peymâne-i çeşmüm şarâb-ı nâbdan
Nev'î G. 323/3

2.5. Beşinci Beyit

Her gedâ-meşreb olan ol deme irmez Nev'î/Nef'î
O da bir lutf-ı Hudâ bahşîş-i şâhâne idi

Gazelin son beytinde her iki şair de mahlaslarını ilk mısram sonunda kullanmışlardır. Aynı kullanım her iki şairin diğer şiirlerinde de sıkça görüldüğü için

karakteristik bir kullanım arz etmemektedir. Bu beyitte iki ifade dikkati çekmektedir: Bunlardan ilki gedâ-meşreb kullanımıdır. Nef'î'de söz konusu beyit dışında bu ifadenin kullanımı yoktur. Ancak güşâde-meşreb, kalender meşreb, Cem-meşreb gibi kullanımlara rastlanmaktadır. Nev'î'de ise şair bu ifadeyi pâk-meşreb, pâkîze-meşreb, lutf-meşreb şeklinde kullanmıştır. Ancak Nev'î'de farklı olarak “gedâ-meşreb” ifadesi bir beyitte (G. 289/2) doğrudan geçmekte olup şair bu ifadeye kendisini anlatırken yer vermiştir. Beyitte “lutf-ı Hudâ” ifadesi söz konusu beyit dışında her iki şairde birer kez geçmektedir. Bu beyitte her iki şair için de karakteristik bir kullanım farkı görülmemektedir. Gazelin ilk üç beytinde ise muhtevanın, dil ve ifadenin taşıdığı hususiyetler Nev'î adına belirgin bir karakter arz etmektedir.

Sonuç

Divan edebiyatında çok fazla nüshası olan divanlar yayımlanırken araştırmacılar nüshaları gruplara ayırarak nüsha ailelerini kurmakta, nüshaların şeceresini çıkarmaktadır. Nüsha aileleri belirlendikten sonra temsil yeteneği olan nüsha, kolbaşı olarak edisyon kritikte referans alınmaktadır. Tenkitli metin oluşturulurken kullanılmayan diğer nüshalar, metne ancak bünyelerinde yer alan farklı şiirler ile dâhil edilmektedir. Bazen şiir ve nazire mecmualarında yer alan o şair adına kayıtlı diğer şiirler de divana alınmaktadır. Ancak bu zor ve karmaşık süreçte kimi zaman müstensihden kimi zaman da araştırmacıdan kaynaklanan hatalar ortaya çıkmakta, o şaire ait olmayan şiirler de divan metnine girmektedir. İşte böyle bir hata Nef'î Divanı kurulurken yapılmıştır. Nef'î Divanı'na şaire ait olmayan bir gazel girmiştir. Hem maddi hem de muhtevaya dair deliller Nev'î adına bir anlam ifade etmekte, şiirin Nev'î'ye ait olduğunu göstermektedir. Nef'î Divanı'na şaire ait olmayan bu gazel yanlışlıkla girmiş olmalıdır. Bu şiirin kaynağı şairin divanının bir nüshası olabileceği gibi bir mecmua da olabilir. Muhtemeldir ki Osmanlı Türkçesinde her iki şairin mahlasının yazımının benzemesi -bir dikkatsizlik sonucu- bu hatalı kaydın ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Divan edebiyatında gerek basılmış gerekse tez olarak çalışılmış divanların ve mecmuaların henüz bir matlalar dizini yoktur. Bilgisayar teknolojisi dikkate alınarak hazırlanacak bir matlalar dizini divanlarda aynen yer alan bu tarz birçok şiiri ortaya çıkaracak; daha sağlam divan metinlerinin kurulmasına ve şairler arasındaki türlü edebî ilişkilerin, nazire ve etkilenme bağlamında ortaya çıkan metinlerin daha doğru tespit edilmesine yardımcı olacaktır. Son söz olarak şunu belirtmek istiyoruz: Bu tarz hatalar zannedildiğinden daha fazladır ve bu hatalar giderilmedikçe şairlerin divanları doğru ve eksiksiz bir şekilde yayımlanmış olmayacaktır.

Kaynaklar

- Açıkgöz, Cenk. (2017). “Hayâlî Bey Dîvânı’nın Harfî’l-yâ Bölümündeki 95 ve 96. Gazeller Kime Ait?”. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2/1, 1-8.
- Akkuş, Metin. (1991). *Nef’î Sanatı ve Türkçe Dîvânı*. Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akkuş, Metin. (1993). *Nef’î Divanı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Akkuş, Metin. (1998). *Nef’î ve Sihâm-ı Kazâ*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Akkuş, Metin. (2018). *Nefî Divanı*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü. [pdf sürümü]. Erişim adresi: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,206118/nefi-divani.html>
- Aksoyak, İ. Hakkı. (2005). “Gelibolulu Mustafa ‘Âlî ve Bâkî’nin münasebetleri (Kühû’l-ahbâr ve divanlarına göre)”. *Osmanlı Araştırmaları Prof. Dr. Mehmed Çavuşoğlu’na Armağan -1*, 25, 69-82.
- Aksoyak, İ. Hakkı. (2005). “Gelibolulu Mustafa Ali’nin Ruhî’ye Etkisi”. *Bilig*, 33, 137-147.
- Ambros, G. Edith. (1989). “Nazîre, the will-o’-the wisp of Otoman Dîvân poetry”. *Wiener Zeitschrift für die Kunde Des Morgenlands*, 79, 57-83.
- Dilçin, Cem (1986). “Gazel”. *Türk Dili Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*, 415-416-417/Temmuz-Ağustos-Eylül, 78-248.
- Dîvân-ı Nef’î*. Kahire Bulak Matbaası. H. 1252.
- Dîvân-ı Nef’î*. Cerîde-i Havâdis Matbaası. H. 1269.
- Divan Bâkî*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphanesi, Atatürk Kitaplığı Yazma EserlerBel_Yz_K_0779.
- Divan-ı Gazeliyat-ı Nef’î*. Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi Yazmalar 273.
- Divan Nef’î*. Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 3751.
- Divan Nef’î*. Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 8089.
- Divan Nef’î*. Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 9030.
- Divan Nef’î*. Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 1632/1.
- Divan Nef’î*. Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 4689/4.
- Divan Nef’î*. Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 4006.
- Divan Nef’î*. Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 1570.
- Divan Nef’î*. Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 5372/1-2.
- Divan Nef’î*. Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 2239/1.
- Divan Nef’î*. Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 1052.
- Divan Nef’î*. Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 8248.
- Divan Nef’î*. Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 9841.
- Divan Ömer Nef’î*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphanesi, Atatürk Kitaplığı K. 284.
- Divan Ömer Nef’î*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphanesi, Atatürk Kitaplığı K. 859.
- Divan Ömer Nef’î*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphanesi, Atatürk Kitaplığı K. 1603.
- Ebuzziyâ Tevfik. (1305). *Nef’î*. Kostantiniye: Matbaa-i Ebuzziyâ.
- Fransa Millî Kütüphanesi Bibliotheca Regia Turc 296.
- Gölpınarlı, Abdülbâkî (2005). *Fuzûlî Dîvânı*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

- İpekten, Halûk. (2000). *Nef'i Hayatı Sanatı Eserleri*. 3. Baskı. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kalpakkı, Mehmet. (2006). "Osmanlı şiir akademisi: Nazire", *Türk Edebiyat Tarihi*. (Ed. Talat Sait Halman vd.) İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 133-137.
- Kaplan, Hasan. (2015). "Bâkî'yi Yenilemeye Çalışan Bir Şair Ümidî ve Bâkî'ye Nazireleri". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8/38, 221-263.
- Kaplan, Hasan. (2016). "İki Şair Bir Şiir -I-". *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi [TAED]*, 56, 1031-1062.
- Kaplan, Hasan. (2017). "Divan Edebiyatında İntihal: Alıntı mı Çalıntı mı?". *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 40, 39-98.
- Kaplan, Hasan. (2018). "Bâkî'nin Basılı Divanlarında Yer Almayan Şiirleri ve Divanının Bir Nüshası Üzerine Bazı Notlar". *International Journal of Language Academy*, 6/2, 223-253.
- Karahan, Abdülkadir. (1954), *Nef'i Hayatı Sanatı Şiirleri*, İstanbul, Varlık Yayınları.
- Köksal, M. Fatih. (1997). "Bir Kaside İki Şair: Nef'i-Cevrî". *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 4, 191-202.
- Köksal, M. Fatih. (2006). *Sana Benzer Güzel Olmaz Divan Şiirinde Nazire*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Köksal, M. Fatih. (2014). "Yunus Emre Dîvânı'nın Yeni Bir Nüshası ve Yunus'un Yayınlanmamış Şiirleri". *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 30, 161-192.
- Kurnaz, Cemal. (2007). *Osmanlı Şair Okulu*. Ankara: Birleşik Yayınevi.
- Küçük, Sabahattin. (1994), *Bâkî Dîvânı*. Ankara: TDK Yayınları.
- Levent, Ağâh Sırrı. (2015). *Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*. 2. Baskı. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Macit, Muhsin. (2017). "Şah İsmail Ahmet Paşa Divanı'nı Okudu mu?". *bilig*, 80, 265-278.
- Mecmû'a-i Eş'âr*. Millî Kütüphane Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu 06 Hk 110.
- Mengi, Mine. (2014). *Mesîhî Divanı*. 2. bs., Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Sefercioğlu, M. Nejat. "Nev'î". *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Erişim: 28. 02. 2018 <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=3071>
- Selçuk, Bahir. "Nef'î". *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Erişim: 28.02.2018 <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=911>
- Sertkaya, Osman Fikri. (1999). "Tevârüd mü? Adaptasyon mu? Nazire mi? Yoksa İntihâl Yani Sirkat-i Şiir mi?". *İlmi Araştırmalar*, 7, 191-199.
- Şenödeyici, Özer. (2012). "Nâilî'nin Bilinmeyen Şiirleri ve Onlar Hakkında Bazı Mülâhazalar". *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7/1, 1925-1939.
- Tulum, Mertol ve M. Ali Tanyeri. (1977). *Nev'î Divan*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Yavuz, Kemal. (2013). "Türk Şiirinde Nazire". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi Prof. Dr. Âmil Çelebioğlu Hatıra Sayısı*, 10, 359-424.
- Yılmaz, Sait. (2006). *Mecmû'a-i Kasa'id ve Gazeliyyât*. Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

